

6. Bernhardt E. B. Understanding Advanced Second-Language Reading / E. B. Bernhardt. – New York, NY: Routledge, Taylor and Francis Group, 2010. 218 p.
7. Hinkel E. Integrating the four skills: Current and historical perspectives / E. Hinkel // Oxford Handbook in Applied Linguistics; R.B. Kaplan (Ed.). – Oxford University Press, 2010. 2nd ed. P. 110–126.
8. Kern R. G. Literacy and language teaching / R. G. Kern. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 304 p.
9. Vernier S. The five language skills in the EFL classroom / S. Vernier, S. Barbuzza, S. D. Giusti, G. Moral // Nueva Revista de Lenguas Extranjeras. – 2008, Vol. 10. P. 263–261.

УДК 378.016:811.111

НАТАЛІЯ БЕЛОНОЖКО

natali-belon@mail.ru

кандидат педагогічних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

### ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

*Обґрунтовано пріоритетність проблеми формування ціннісних орієнтацій у сучасній науці. Визначено ціннісну орієнтацію як складний соціально-психологічний феномен структури особистості студента, що уособлює його ставлення до різних сфер матеріального і духовного світу, відображає рівень його розвитку, здійснює регуляцію діяльності та поведінки у повсякденному житті і дає проєкцію на ціннісні орієнтири майбутньої професійної діяльності. Виокремлено підходи до формування ціннісної орієнтації студентів у процесі розвитку їхньої іншомовної професійної комунікативної компетентності. Практичне застосування теоретичних положень відображено у прикладах використання мистецтва як платформи для розумової і пізнавальної діяльності, в процесі якої викристалізуються світоглядні основи особистості.*

**Ключові слова:** ціннісна орієнтація, іншомовна професійна комунікативна компетентність, рефлексивний підхід, професійно орієнтований підхід, культурологічний підхід.

НАТАЛІЯ БЕЛОНОЖКО

natali-belon@mail.ru

кандидат педагогических наук, доцент,

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

### ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ КАК КОМПОНЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМУНІКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

*Обосновано, что формирование ценностных ориентаций в современной науке является приоритетной проблемой. Обобщено определение ценностной ориентации как сложного социально-психологического явления структуры личности студента, которое характеризует его отношение к различным сферам материального и духовного мира, отражает уровень его развития, осуществляет регуляцию деятельности и поведения в повседневной жизни и дает проєкцию на ценностные ориентиры будущей профессиональной деятельности. Выделены подходы к формированию ценностной ориентации студентов в процессе развития их иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности. Практическое применение теоретических положений отражено в примерах использования искусства как платформы для умственной и познавательной деятельности, в процессе которой выкристаллизовываются мировоззренческие основы личности.*

**Ключевые слова:** ценностная ориентация, иноязычная коммуникативная профессиональная компетентность, рефлексивный подход, профессионально-ориентированный подход, культурологический подход.

**VALUES ORIENTATION AS A COMPONENT OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE PROFESSIONAL COMPETENCE DEVELOPMENT**

*The article highlights the problem of students' values orientation in the development of foreign language communicative professional competence. Values orientation is defined as a complex social and psychological phenomenon of the student personality structure that embodies the relation to different spheres of the material and spiritual world, regulates the behaviour of everyday life activities as well as gives reference projection on the values of future career. There determined the approaches to creating values orientation of students in the development of their professional foreign language communicative competence. The reflective approach deals with students reflective activity that promotes awareness of certain linguistic, cultural events, human and personal values. The professionally oriented approach helps determine the ethical aspects of future careers of students. The educational aspect of the cultural approach is characterized by identification of common moral values in the life of two nations and two cultures, as well as aesthetic activities implementation. The practical application of these approaches is exemplified by the use of art as well as texts of various genres as a platform for intellectual and cognitive activity, during which the philosophical basis of personality is revealed.*

**Keywords:** value orientation, foreign language communicative professional competence, reflective approach, profession-oriented approach, cultural approach.

Формування ціннісної орієнтації студентів на заняттях з іноземної мови, зважаючи на парадигму системи неперервної освіти [3; 9; 11], є логічним продовженням одного із завдань освітньої галузі «Мова і література» в основній школі, а саме: формування гуманістичного світогляду, духовного світу людини, її моральних та естетичних цінностей, особистісних рис громадянина України, який сприймає і поділяє національні й загальнолюдські цінності, відчуває свою приналежність до європейської спільноти [8, с. 22–23]

Визначаючи, з одного боку, пріоритетність проблеми ціннісних орієнтацій у сучасній науці, а з іншого – значну її складність, науковці досліджували філософські, психологічні, соціологічні і педагогічні аспекти цієї проблеми. У контексті викладання іноземних мов розглядалися методологічні принципи підготовки майбутніх фахівців (ІС. Кондратьєва й ін.), сучасні підходи до викладання іноземних мов (О. Бігич, С. Ніколаєва, Л. Сажко, М. Сухолуцька, В. Черниш), ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей студентів педагогічного ВНЗ, становлення особистості, формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів технічних університетів (О. Камінська), ціннісні орієнтації майбутніх вчителів (А. Печерська), інтерактивне навчання з акцентом на різні види роботи в групах (О. Донцов, В. Дьяченко, О. Захаренко, Р. Славін, В. Фляків, С. Якобсон та ін.), ціннісні орієнтації студентів з різними соціально-рольовими репертуарами (Т. Вакуліч, О. Рафіков), педагогічна творчість та педагогічне спілкування (І. Демакова, Є. Коротасва, А. Кравченко, й ін.), види діяльності, спрямовані на розвиток автономії учнів старшої школи і студентів з метою становлення їхньої особистісної позиції (О. Газман, Н. Михайлова, С. Юсфін та ін.).

Отже, проблеми природи та механізмів формування ціннісних орієнтацій особистості школярів, студентів відображені у працях дослідників. Проте залишається поза увагою практичне втілення формування ціннісної орієнтації студентів ВНЗ на заняттях з іноземної мови, зокрема англійської за професійним спілкуванням.

**Метою статті** є розгляд шляхів формування ціннісних орієнтацій студентів вищих навчальних закладів та визначення підходів, які сприятимуть розвитку іншомовної професійної комунікативної компетентності та становленню особистості студента як майбутнього фахівця.

Оскільки, ціннісні орієнтації виявились предметом дослідження з точки зору різних теоретико-методологічних підходів і за допомогою різних концептуальних засобів, теоретичні уявлення про них є неоднорідними [14], а визначення розбіжними, виникає необхідність уточнення цього поняття. Синтезуючи визначення ціннісної орієнтації, розробленої Н. Антоною і О. Клименко [1; 6], у цьому контексті ціннісна орієнтація розуміється як складний соціально-психологічний феномен структури

особистості студента, що уособлює його ставлення до різних сфер матеріального і духовного світу, відображає рівень його розвитку, здійснює регуляцію діяльності та поведінки у повсякденному житті і дає проєкцію на ціннісні орієнтири майбутньої професійної діяльності.

Як показує досвід, ціннісно-орієнтована спрямованість навчання може бути реалізована в співзвуччі з академічною програмою з іноземних мов. З одного боку, це можуть бути спеціально розроблені заняття, наприклад, етична цінність для журналіста, професійні принципи майбутнього вчителя, цінності сучасного світу з позиції соціологів. З іншого боку, в навчальний план заняття з іноземної мови за професійним спілкуванням можуть бути інтегровані моделі соціальних відносин і взаємодій, кодекси поведінки у майбутньому професійному середовищі, дискусії студентів стосовно особливостей спілкування між собою, з викладачем, представниками деканату та проєкція на те, з якими особистостями їм доведеться взаємодіяти на уявному робочому місці під час уявної робочої ситуації і які моделі інтеракції є можливими та успішними. Такі заплановані види діяльності формують власні погляди студентів на цінності та моделі їхньої поведінки, а заняття характеризуються професійно-інтелектуальною та етично-моральною спрямованістю.

Розвиток іншомовної комунікативної компетентності студентів у процесі формування їхньої ціннісної орієнтації на заняттях з іноземної мови зумовлює використання рефлексивного, професійно орієнтованого та культурологічного підходів.

Рефлексивний підхід зумовлює рефлексивну діяльність студентів стосовно проблемної ситуації як реальної, так і сформованої викладачем або студентами. Результатом є поступове, більш глибоке усвідомлення певного мовного, культурологічного явища, особливостей навчальної діяльності, самостійної роботи, а також загальнолюдських та особистих цінностей. Важливість професійно орієнтованого підходу обґрунтовується тим, що навчання у ВНЗ має глибокий вплив на процеси розвитку особистості і особистісної самореалізації. Згідно з М. Шевчук, реалізація ідей гуманістичної парадигми призвела до переосмислення цілей сучасної освіти та висунення на перший план цінності розвитку особистості майбутнього фахівця. Від того, як організована підготовка майбутніх фахівців у ВНЗ, значною мірою залежить, якої спрямованості набуде мотиваційно-ціннісне наповнення їхньої професійної діяльності в майбутньому [14]. Таким чином, використання професійно орієнтованого підходу сприяє визначенню морально-етичних аспектів майбутньої професійної діяльності студентів.

Зміст професійно орієнтованого підходу підсилюється використанням особистісно-орієнтованого підходу, формуючи ціннісні орієнтації щодо соціально-зумовленого ставлення людини до матеріальних і духовних аспектів життя. «З психологічної точки зору, – на думку І. Федух, – ціннісні орієнтації є компонентом структури особистості, який відображає життєвий досвід, накопичений особистістю в індивідуальному розвитку, та являє собою серцевину свідомості, з огляду на яку, особистістю приймаються рішення щодо важливих життєвих питань» [13].

Особливе місце у формуванні ціннісної орієнтації студентів належить культурологічному підході, виховний аспект якого базується на виявленні загальних моральних орієнтирів у житті двох народів і двох культур. Освітній аспект цього підходу характеризується використанням художньої творчості, розглядом художніх способів вираження, моральних та естетичних цінностей [5, с. 86]. Цей підхід співзвучний з положенням Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти стосовно естетичного використання мови, де вказується, що використання мови як образне, так і художнє однаково важливе в освітньому плані і саме по собі. Естетичні види діяльності, які можуть бути продуктивними, рецептивними, інтерактивними або посередницькими, а також усними й письмовими, включають такі види діяльності як: спів, усний та письмовий переказ історій, слухання, читання, написання і виконання художніх текстів, розігрування п'єс за сценарієм або без нього, продукцію, рецепцію і виконання літературних текстів, виконання й перегляд/прослуховування концертів, драм, опер тощо [5].

У Загальноєвропейських Рекомендаціях підкреслюється думка, що наведений узагальнений перелік традиційно головних, часто домінуючих аспектів процесу навчання сучасних мов на вищих ступенях середньої та вищої освіти не є вичерпним і наголошується на тому, що національна та регіональна література різних народів робить великий внесок до європейської культурної спадщини, що вважається Радою Європи «цінним спільним джерелом для захисту і розвитку» [5].

Таким чином, літературне навчання слугує набагато більшій кількості освітніх цілей: інтелектуальних, моральних та емоційних, лінгвістичних та культурних, ніж чисто естетичній меті. Прикладом слугують навчальні традиції ВНЗ, що стосуються заходів, присвячених річницям від дня

народження Т. Г. Шевченка. Як вказує О. Сліпушко [12], шевченкознавство у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка – стратегічно важлива частина наукової діяльності вишу. Проводяться міжнародні круглі столи, присвячені проблемам вивчення творчості Т. Шевченка у середній і вищій школі, наукові дискусії стосовно пошуків всесвітнього шевченкознавства. Так, у міжнародному круглому столі «Всесвіт Тараса Шевченка» виступили вчені з України, а також професор Міланського університету Дж. Броджі, професор Варшавського і Лодзького університетів Крістіна Куявінська-Кортні. Відбулася зустріч університетської громади з лауреатами Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка за сорок років. Студенти-філологи та студенти немовних факультетів КНУ, зокрема хімічного, фізичного, радіофізичного факультетів, факультетів психології та соціології, долучились до перекладу творів зазначених лауреатів.

Такі заходи сприяють формуванню ціннісних орієнтацій студентів, їхнього світогляду. Викладачі англійської мови Інституту філології КНУ, беручи участь у цих широкомаштабних подіях університету проводять тематичні заняття, присвячені величній постаті Кобзаря. Студенти готують презентації в режимі Power Point про творчість і життєвий шлях поета і художника, представляють переклади його творів англійською мовою, насолоджуючись музикою іншомовного поетичного втілення, висвітлюють сучасні погляди на творчість Шевченка. Такі презентації слугують стимулом для активної дискусії. Протягом однієї з таких дискусій викристалізувалися наступні теми обговорення: «Taras and Love», «Shevchenko and Politics», «Shevchenko in my life», тощо.

З метою розвитку лексичної компетентності, фокусується увага студентів на метафоричних виразах, використаних у презентаціях, прикметниках, що описують постать поета, дієсловах. Така робота впливає на ефективність і результативність наступного виду мовленнєвої діяльності – складання сенкану про Шевченка. Як відомо, сенкан – 5-рядковий неримований вірш, де 1 рядок – це іменник, що позначає тему, 2 рядок – два прикметники, що характеризують іменник, 3 рядок – три дієслова, які вказують на дію іменника, 4 рядок – сконцентрована думка у вигляді речення, 5 рядок – епітет до першого слова або асоціація з ним. Особливість складання сенкану полягає в тому, що лаконічно у філософсько-узагальненій формі можна висловити сутність певного явища та власне ставлення до нього.

Отже, найбільш цінним результатом такого заняття є своєрідний продукт – сенкан, що склали студенти:

Taras Shevchenko  
 Adamant, hardworking  
 Writes, struggles, inspires  
 He is the poet of our national consciousness  
 Independence. (Ольга Тодорюк)  
 Poetry  
 Charming, breathtaking  
 Inspires, awakes, amazes  
 A beautiful melody of art  
 Shevchenko. (Юлія Логвіновська)  
 Kobzar  
 Clear, incentive  
 Appeared, burst, sparkled  
 Immediately revealed, as it were, a new world of Poetry  
 Genius. (Катерина Бахмацька)  
 Wasteland  
 Harsh and unforgiving  
 Erases, burns, kills  
 To depart  
 Justice. (Ярослав Костенко)  
 Shevchenko  
 Talanted, enthusiastic  
 Writes, paints, inspires  
 The greatest poet in Ukraine  
 Legend. (Юлія Клочкова)

Проведення таких занять, з одного боку, збагачує студентів емоційно, інтелектуально, формуючи почуття патріотизму та гордості за свою країну, а з іншого – натхненні слова нашої молоді наголошують на тому, що змінюються постаті на політичній арені, трансформуються погляди на історичні події, відбуваються зміни в різних сферах життєдіяльності людини, але творчість Тараса Шевченка є незмінювальною величиною у нашому житті і має великий вплив на формування ціннісних орієнтацій молодих людей.

Продовжуючи думку, вказану вище, стосовно взаємодії формування іншомовної професійної комунікативної компетентності як основного завдання оволодіння іноземною мовою та реалізації ціннісно-орієнтованого навчання на основі спеціально розроблених занять, можна навести приклад плану-конспекту уроку з англійської мови за професійним спрямуванням «Цінності сучасного світу» для студентів спеціальності «соціологія» [2, с. 54–59]. Формуючи іншомовну комунікативну компетентність на основі інтегрованого розвитку чотирьох видів мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, письма, аудіювання, з використанням прийому елісітації, який вважається одним з ефективних прийомів рефлексивного підходу, студенти роблять висновки стосовно різних дефініцій поняття «цінність», розвиваючи діалогічне мовлення, тобто обмін думками як результат розумових дій аналізу та порівняння дефініцій. Наводимо приклади запропонованих дефініцій, зміст яких відображає загальнолюдські та бізнес-орієнтовані цінності:

Values are principles or standards of behaviour; one's judgement of what is important in life.

Values are core beliefs that guide and motivate attitudes and actions.

Values are important and lasting beliefs or ideals shared by the members of a culture about what is good or bad and desirable or undesirable. Values have major influence on a person's behavior and attitude and serve as broad guidelines in all situations. Some common business values are fairness, innovation and community involvement [2, с. 55].

Складаючи список цінностей сучасного світу, студенти у монологічному мовленні обгрунтовують вибір тих чи інших цінностей. Суттєвим є той факт, що, проводячи подібне заняття зі студентами інших факультетів з акцентом на їхню спеціальність, молодь майже одностайно обирає наступні цінності: knowledge, family, parents, love, money, education, health, happiness, honesty, environment, peace, friends, friendship. Роблячи вибір на користь грошей – money як цінності, студенти акцентують увагу не на матеріалістичному значенні цього терміна, а на розумінні грошей як необхідної умови реалізації власних освітніх цілей. Значення цих цінностей підсилюється висновками, зробленими на основі філософської історії «The teacher and the Jar». Студенти доосмислюють, доопрацьовують, знаходять додаткові асоціації філософії цієї історії, неординарні метафоричні порівняння. Написання есе «Importance of moral values of life to make a good career» є логічним професійно-орієнтованим підсумком, метою якого є критичне переосмислення ідей заняття та їх трансформація у майбутню професійну діяльність.

На уроці, крім філософських історій та словникових статей, використовується енциклопедичний матеріал, наукові статті, а також пісня групи Scorpions. Вибір того чи іншого аутентичного матеріалу та видів мовленнєвої діяльності слугують меті формування розуміння цінностей сучасного світу засобами іноземної мови, підвищують емоційний стан комунікантів, спонукають до розумових дій аналізу, порівняння, тобто активізують когнітивну діяльність, підвищують мотивацію спілкування англійською мовою, що в кінцевому варіанті вносить значний вклад в рівень сформованості іншомовної професійної комунікативної компетентності. Як показує власний досвід, це заняття може слугувати основою для його проєкції на інші майбутні професії студентів, оскільки пройшло апробацію зі студентами хімічного, фізичного та історичного факультетів різних вузів.

Таким чином, формування ціннісної орієнтації студентів вищих навчальних закладів слугує меті розвитку іншомовної комунікативної компетентності, а також сприяє становленню світоглядних основ особистості, як у загальнолюдському, так і професійному планах. Дієвим способом є залучення студентів до мистецтва, естетичних видів діяльності, використанні творів національної літератури. Поєднання рефлексивного, професійно орієнтованого і культурологічного підходів формує той напрям навчання, який активізує розумові дії студентів, сприяє самостійному умовивіду стосовно цінностей сучасного світу, збагачує їх когнітивно, професійно та емотивно. Враховуючи важливість становлення особистості студентської молоді, виникає необхідність подальшого дослідження шляхів

імплементатії формування професійних ціннісних орієнтацій у контекст розвитку іншомовної професійної комунікативної компетентності.

### ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова Н. О. Ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей студентів вищого педагогічного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н. О. Антонова. – К., 2003. – 20 с.
2. Білоножко Н. Є. Заняття з англійської мови на тему «Цінності сучасного світу» / Н. Є. Білоножко // Іноземні мови. – 2014. – № 2. – С. 54–59.
3. Волкова В. А. Педагогічні умови спрямованості навчально-виховного процесу на ціннісне відношення студентів до майбутньої професії / В. А. Волкова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету: Педагогічні науки. – 2005. – № 1. – С. 166–172.
4. Жирун О. А. Ціннісні орієнтації як елементи моральної свідомості особистості. / О. А. Жирун // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка: зб. наук. праць. – 2007. – № 3 (21). – Ч. 2. – С. 117–121.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Клименко О. Б. Гендерная дифференциация индивидуальных ценностей современной молодежи / О. Б. Клименко // Проблемы современной психологии: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. – Вип. 21. – С. 214–224.
7. Квятковський С.-М. Меморандум Європейської Комісії. Навчання протягом усього життя. / С. М. Квятковський // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: наук.-метод. журнал. – К., 2002. – Вип. 3 (7). – С. 11–19.
8. Коберник Л. О. Динаміка змін ціннісних орієнтацій студентів як чинника виникнення конфліктних форм поведінки / Л. О. Коберник // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія // щоквартальний наук.-практ. журнал. – Харків: НТУ «ХТП». – 2009. – № 4. – С. 23–28.
9. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика / підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
10. Павліченко А. Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості / А. Павліченко // Психологія і суспільство. – 2005. – № 4. – С. 98–120.
11. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
12. Сліпушко О. Шевченкознавство у Шевченківському університеті / О. Сліпушко, А. Шкрабалюк. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://litgazeta.com.ua/articles/shevchenkoznavstvo-u-shevchenkivskomu-universyteti/>
13. Федух І. С. Визначення змісту поняття «*ціннісна орієнтація*» у сучасній психолого-педагогічній науці / Федух І. С. – Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – № 3. – 2011. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis\\_64](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis_64).
14. Шевчук М. В. Психологічні механізми трансформації ціннісних орієнтацій студентської молоді: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / М. В. Шевчук. – К., 2000. – 25 с.

### REFERENCES

1. Antonova N. O. Tsinnisni oriyentatsiyi u systemi osobystisnykh yakostey studentiv vyshchoho pedahohichnoho navchal'noho zakladu. Avtoref. diss. kand. psykhol. nauk [Values in the system of personality of students of higher pedagogical educational institution. Cand. psychol. sci. diss. abstr.], Kyiv, 2003. 20 p.
2. Bilonozhko N. Ye. Zanyattya z anhlivs'koyi movy na temu «Tsinnosti suchasnoho svitu» [ESP lesson plan on Values of the Modern Word for the students of sociology], Inozemni movy, 2014, № 2, pp. 54–59.
3. Volkova V. A. Pedahohichni umovy spryamovanosti navchal'no-vykhovnoho protsessu na tsinnisne vidnoshennya studentiv do maybutn'oyi profesiyi [Pedagogical conditions of orientation of the educational process for students valuable relation to the future profession], Pedahohichni nauky, 2005, № 1. pp. 166–172.
4. Zhyrun O. A. Tsinnisni oriyentatsiyi yak elementy moral'noyi svidomosti osobystosti [Values as elements of moral consciousness of the individual]. Kyiv, 2007, № 3 (21), Ch. 2, pp. 117–121.
5. Zahal'noyevropeys'ki Rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya, vykladannya, otsinyuvannya [Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment]. Kyiv: Lenvit, 2003. 273 p.

6. Klymenko O. B. Hendermaya dyferentsiatsiya indyvidual'nykh tsinnostey suchasnoyi molodi [Gender differentiation of individual values of today's youth]. Kam"yanets'-Podil's'kyi: Aksioma, 2013, Issue 21, pp. 214–224.
7. Kvyatkovs'kyi S.-M. Memorandum Yevropeys'koyi Komisiyi. Navchannya protyahom us'oho zhyttya. [Memorandum of the European Commission. Life long training]. Kyiv, 2002, № 3 (7), pp. 11–19.
8. Kobernyk L. O. Dynamika zmin tsinnisnykh oriyentatsiy studentiv yak chynnyka vynyknennya konfliktnykh form povedinky [Dynamics of values orientations of students as a factor of conflict behavior]. Kharkiv, 2009, № 4, pp. 23–28.
9. Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka [Methodology of foreign languages and cultures teaching: theory and practice] O. B. Bihych, N. F. Borysko, H. E. Borets'ka ta in. / Edit. by. S. Yu. Nikolayeva, Kyiv.: Lenvit, 2013, 590 p.
10. Pavlichenko A. Tsinnisni oriyentatsiyi u systemi stanovlennya osobystosti [Values in the system of personality]. Psykholohiya i suspil'stvo, 2005. № 4. pp. 98–120.
11. Prohrama z anhliys'koyi movy dlya profesynoho spilkuvannya [National ESP curriculum]. Kyiv: Lenvit, 2005, 119 p.
12. Slipushko O., Shkrabalyuk A. Shevchenkoznavstvo u Shevchenkivs'komu universyteti [Shevchenko studies at Taras Shevchenko national university of Kyiv]. Available at: <http://litgazeta.com.ua/articles/shevchenkoznavstvo-u-shevchenkivskomu-universyteti/>
13. Fedukh I. S. Vyznachennya zmistu ponyattya «tsinnisna oriyentatsiya» u suchasniy psykholohopedahohichniy nauki [The definition of "value orientation" in modern psychology and pedagogy]. Bulletin of the National Academy of State Border Service of Ukraine, № 3, 2011. Available at: [irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/cgiirbis\\_64](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/cgiirbis_64).
14. Shevchuk M. V. Psykholohichni mekhanizmy transformatsiyi tsinnisnykh oriyentatsiy student-s'koyi molodi. Avtoref. diss. kand. psykol. nauk [Psychological mechanisms of transformation of value orientations of students. Cand. psychol. sci. diss. abstr.]. Kyiv, 2000. 25 p.

УДК [373.016:811.111](477.85)

ОКСАНА ТУМАК

oksanatumak@gmail.com

аспірант,

Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка

### КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ЕТАПІВ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ БУКОВИНИ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТЬ)

*Здійснено пошук критеріїв для визначення етапів розвитку методики навчання англійської мови (АМ) в Буковині у кінці ХІХ – на початку ХХ століть. Проаналізовано праці вчених-педагогів, які займалися питаннями періодизації розвитку педагогічної думки в Україні. Визначено поняття «етап», висвітлено підходи до розуміння його значення. Розглянуто класифікацію різних типів існуючих періодизацій в педагогіці, подано їх основні компоненти. Проаналізовано роботи вчених-методистів, які досліджували методику вивчення іноземних мов у історичному розрізі. Запропоновано два основні критерії: 1) історично-соціальні, освітньо-організаційні передумови навчання АМ; 2) якісні зміни в методиці навчання АМ на досліджуваній території та в обраних хронологічних межах, які послужили базисом для виокремлення періодів розвитку методики навчання АМ в Буковині наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть. Визначено три основні етапи цього процесу в краї: I – 1872–1890 рр., II – 1890–1908 рр., III – 1908–1918 рр.*

**Ключові слова:** критерій, періодизація, хронологія, етап, методика навчання англійської мови, Буковина.

ОКСАНА ТУМАК

oksanatumak@gmail.com

аспірант,

Тернопольський національний педагогический университет им. Владимира Гнатюка